

## BASKI GRUPLARININ SİYASAL İKTİDAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

\* Şebnem ÇAĞLAR

### Baskı Grupları

Siyasi partiler günümüz politika sahnesinin baş aktörleri olmalarına karşılık yalnız değillerdir. Bu sahneyi başka gruplarla paylaşmak zorundadırlar. Bugün yaygınlaşan bir terimle "Baskı Grupları" olarak adlandırılan bu gruplar, politikada faaliyet göstermekte, siyasal kararların alınmasında önemli rol oynamakta, olaylara ve kararlara bir yön verebilmektedirler.

Her toplumda kendi çıkarlarını kabul ettirmek amacıyla güden ekonomik ve sosyal gruplar yarış halindedirler. Bu grupların siyasal hayattaki rolü küçümsenemeyecek kadar çoktur.

Aynı ekonomik ve sosyal menfaatleri olan gruplar ne zaman çıkar, ne zaman baskı grubu olmaktadır?

Çıkar grubu, aralarında çıkar birliği bulunan insanlardan oluşmuş, bu ortaklaşa çıkarın bilincine ulaşmak

---

\* Araş.Gör., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü.

bakımından yetersiz, siyasal iktidar üzerinde aktif bir şekilde çalışmasını sağlayacak organizasyondan yoksun bir topluluktur. İnsanların iradelerinin dışında, sosyal ve ekonomik hayat sonucunda ortaya çıkan bu ortaklaşa çıkar çok çeşitli olabilir. Kapıcı maaşlarının arttırılması konusunda bir çıkar ortaklığı bulunan kapıcılardan, menfaatleri sadece amatörce bir zevke dayanan koleksiyonculara kadar her çeşit maddi, manevi menfaat tipi bir çıkar grubu oluşturabilir.

Çeşitli meslekten kişiler, farklı ideolojileri paylaşanlar ya da belirli çıkarları savunmak uğrunda biraraya gelen çıkar grupları, dernekler amaçlarını gerçekleştirmek yönünde faaliyet gösterirlerken bir yerde iktidarla karşı karşıya geliyorlar. Bu aşamada amaçlarının gerçekleşmesi siyasal iktidarın aldığı bir kararın uygulanmasını önlemeyi ya da tam tersi iktidarı bu yönde bir karar almaya zorlamayı gerekli kılıyor. Böylece siyasal amaç gütmeyen biraraya gelen kişilerin oluşturdukları dernek, grup ve örgütler toplumsal yaşamın bir evresinde, belli koşulların ortaya çıkmasıyla baskı grubu niteliği kazanıyorlar. Yani, üyelerin çıkarlarını korumak ve kollamak için örgütlenmiş grup, siyasete karışana kadar çıkar grubu, karıştıktan sonra da baskı grubu oluyor.<sup>1</sup>

Menfaat grupları teşkilatlı ve teşkilatsız yani statik veya dinamik bir hüviyet taşıyabildikleri gibi, siyasal olan veya olmayan amaçlar da güdebilirler. Örneğin ülkemiz nüfusunun %35'ini oluşturan köylü sınıfı gerçekte teşkilatsız olan bir çıkar grubudur. Fakat, Türkiye Kapıcılar Derneği sosyal statüsü olan teşkilatlanmış bir çıkar grubudur.

<sup>1</sup>AKAD, Mehmet, Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976, (Doktora Tezi) Sayfa: 64.

İnsanlar tüketici olarak değil de üretici ya da emekçi olarak çok daha kolay ve kararlı bir biçimde bir araya gelip kendilerini savunabilmekte ve bir çıkar veya baskı grubu oluşturabilmektedirler.

Çıkar grupları kanun yapıcıya ve idareye tesir etmek, bazı kanunları geçirmek veya kaldırmak, istedikleri kimseleri devlet memuriyetlerine tayin ettirmek gibi maksatlarla teşkilat kurmaya, sistematik propaganda gayretlerine girişmeye başladıkları anda birer baskı grubu haline gelirler.<sup>2</sup>

Jean Meynaud'un baskı grubu tanımı ise şöyle: "Kamu makamlarının kararlarını herhangi bir toplum kategorisinin çıkarlarına ya da düşüncelerine uygun hale sokmak için girişilen savaşlardır."<sup>3</sup>

Yani baskı grupları "ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar" olarak tanımlanabilir.<sup>4</sup>

Günümüzde ekonomik yapısının doğal birer ürünü görünümündeki gruplar, kitlenin gereksinmelerini en kestirme yoldan ortaya ve iktidarla beraber çözüm aramak görevini üstlenmişlerdir. Bu nedenle baskı grubu dendiğinde toplumdaki çeşitli sosyal güçlerin bilinçli bir biçimde örgülenerek kendi çıkarları doğrultusunda toplumsal çıkarları iktidara iletmesini ve onunla karar verme işlemini paylaşarak kitlenin gerçek

---

<sup>2</sup>ABADAN, Nermin, Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt XIV No: 1 Mart 1959, Sayfa:234.

<sup>3</sup>MEYNAUD Jean, Politikada Baskı Grupları, Varlık Yayınları, Sayfa 5, İstanbul Mart 1975.

<sup>4</sup>KAPANI, Münci, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi Sayfa 193 Ankara, Aralık 1992 (6.Basım)

iradesini belirleyen ve yönetime meşruluğunu kazandıran çoğulcu grupları anlarız.<sup>5</sup>

## Baskı Grubu Çeşitleri

Baskı grupları çok çeşitlidir ve bunlar değişik açılardan çeşitli kategorilere ayrılabilirler. Ancak, baskı gruplarını temelde iki ana bölümde inceleyebiliriz.

A) Ortak "menfaatler" etrafında toplanan gruplar,

B) Ortak "tutumlar" (fikirler, amaçlar) etrafında toplanan gruplar.

### A) Ortak Menfaatler Etrafında Toplanan Baskı Grupları

Ortak menfaatler etrafında toplanan baskı gruplarının ayırım kriteri ekonomik menfaattir. Burada gruplar, üyelerinin ekonomik çıkarlarını, maddi menfaatlerini gözetmek ve geliştirmek amacıyla faaliyet gösterirler. Bu ana kategorinin içinde başlıca üç büyük alt kategori yer alır. Bunlar:

-İşveren birlikleri (ticaret odaları, sanayi odaları, işveren sendikaları, Büyük şirketler, holdingler)

-İşçi kuruluşları (sendikalar, sendika konfederasyonları)

-Tarım sektörü (çiftçi birlikleri, tarım kooperatifleri).

Bu kümelenme toplumdaki temel ekonomik çatışma odakları ve sosyal sınıf çizgisi etrafında olmaktadır. Üç büyükler olarak nitelendirilen bu gruplar hemen bütün çoğulcu

---

<sup>5</sup>AKAD, Mehmet, a.g.e., Sayfa 67.

ülkelerde en güçlü ve en etkili baskı gruplarını meydana getirirler.

Bu üç büyüklerin dışında memur sendikaları, esnaf kuruluşları ve tüketici kooperatifleri de baskı grubu sayılır. Ayrıca, meslek kuruluşları da (barolar, tabip odaları, mimar ve mühendis odaları gibi) birer baskı grubudur.

### **B) Ortak Tutumlar Etrafında Toplanan Baskı Grupları**

Bu bölümde ortak tutumlar etrafında birleşen baskı grupları sözkonusudur. Burada grup üyelerini bir araya getiren etken, dar anlamda ekonomik, maddi ya da mesleki menfaat değil, paylaşılan bir amaç, gerçekleştirilmesine çalışılan bir dava, korunmak istenen bir manevi değerdir. Dolayısıyla üyeler arasında sosyal bakımdan bir türdeşlik yoktur. Bunlar, toplumun değişik kesimlerinden gelen değişik mesleklere mensup kişiler olabilirler. Bu tür gruplara başlıca örnek olarak çeşitli "fikir klüpleri" gösterilebilir. Bu arada özellikle insan haklarını koruma, ırk ayrımına karşı savaş, doğayı koruma gibi amaçlarla kurulmuş olan dernekler bir çok ülkede aktif bir politik etkileme faaliyeti içindedirler. Bunlar içinde Green Peace en etkili olanıdır. Zamanımızda bu kategoriye giren dernek ve kuruluşlar, nükleer silahların yasaklanmasından trafik kazalarının önlenmesine, çevre kirlenmesiyle mücadeleye kadar son derece değişik alanlara yayılmış bulunmaktadır.

Baskı gruplarını her zaman bu iki kategoriden birine yerleştirmenin kolay olmadığı, başka deyişle, bu ayrımın kesin bir ayrım olmadığı ileri sürülebilir. Gerçekten, bazı grupların faaliyet alanlarının genişliği ve tek amaçlı olmaları bakımından böyle bir güçlüğün ortaya çıkabileceğini kabul etmek gerekir.

Örneğin, Türkiye Barolar Birliği esas itibariyle üyelerinin mesleki ve ekonomik menfaatlerinin korunması yönünde faaliyet gösteren bir kuruluş olmakla beraber zaman zaman hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkelerinin savunulması yolunda etki yaratmaya çalışan bir baskı grubu niteliği de kazanabilmektedir. Aynı şeyi demokratik hakların korunması sözkonusu olduğunda, başka meslek kuruluşları ve sendikalar - özellikle basın sendikaları- hakkında da söylemek mümkündür.

Bununla beraber, genel olarak, "menfaat" ve "fikir-tutum" esaslarına dayanan ayırım başlıca kategorilerin belirlenmesi bakımından geçerlidir. Bu ayırım, uluslararası alanda faaliyet gösteren baskı gruplarına da uygulanabilir. Uluslararası alanda genellikle büyük sermaye gruplarının, teknelci şirketlerin baskı grubu olarak aktif rol oynadıkları bilinmektedir. (Başta Standart Oil, Texaco, Mobil, Shell gibi büyük petrol şirketleri olmak üzere International Telephone and Telegraph Corporation (ITT), Kennecott Copper Corporation, United Fruit Company gibi dev Amerikan şirketleri bunların belli başlı örnekleri olarak gösterilebilir.) Ancak, bu tipik "menfaat" grupları dışında, sayıları daha az da olsa insancıl amaçlarla kurulmuş olan uluslararası düzeyde insan kişiliğine ve demokratik ilkelere saygı gösterilmesini sağlama amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlar da vardır. Örneğin, merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Af Örgütü bunlardan biridir.<sup>6</sup>

<sup>6</sup>KAPANİ, Münci, a.g.e., Sayfa 198-201.

## Baskı Gruplarının Kullandıkları Etkileme ve Baskı Yöntemleri

Baskı grupları isteklerini gerçekleştirmek için gayret ederken bazı yöntemlere başvururlar. Bu yöntemler çok şiddetli olabilir. Ayrıca, ülkenin siyasal sistemine bağlı olarak da bu yöntemler değişebilir. Yöntemlerin şekli, alanı, yoğunluk ve etkinlik derecesi ülkenin anayasal-kurumsal yapısına, parti sistemine ve siyasal kültürüne göre farklılık gösterir.

Baskı gruplarının başvurdukları baskı metodları temelde ikiye ayrılır: Doğrudan ve dolaylı etkileme.

### 1-Doğrudan Doğruya Etkileme

Baskı yöntemlerinin en etkili olanı doğrudan doğruya etkileme, yüzyüze görüşmeler, mektupla ricada bulunmalar gibi yollarla yapılır.

#### a) İkna yolu (kulisçilik)

Baskı gruplarının en fazla başvurdukları ve sonuç alabildikleri yol olan ikna yolu problemin objektif bir görünümünde ele alınması ve bu konuda uzmanlar tarafından ilgili makamlara dosyalar, raporlar sunulması araştırmalar yapılması baskı grubunun "ciddi" ve "güvenilir" bir teşekkül olduğu hissini verme amacını gütmektedir. İkna metodunun yönetildiği makam, devletin siyasi bünyesine göre değişir. Örneğin, Türkiye ve İngiltere gibi parlamenter sistemlerde baskı gruplarının isteklerini hükümet başkanı ve bakanlara yöneltmesi, onları iknaya çalışması gerekmektedir. Buna karşılık sert kuvvetler ayrımını kabul etmiş ve kuvvetlerin birbirini denetlemesi esasını benimsemiş olan ABD'de baskı

gruplarının kulis faaliyetlerini yasama rguna üzerinde yoğunlaştırdığı görülmektedir.<sup>7</sup>

b)Tehdit (Korkutma)

Özellikle kamu idarecilerinin gerekli otoriteye sahip olmadıkları ülkelerde bu yola başvurulur. Bu yöntemde grup temsilcileri isteklerini açıkça söylemekten çekinmezler ve sert bir dil kullanırlar.<sup>8</sup>

Baskı grupları, mektup yığınları, telgraflar ve telefonlar ile yasama organı üyelerini ve seçimlerle iş başına gelen kamu görevlilerini tekrar seçilememe tehdidiyle korkuturlar.

c)Rüşvet

Rüşvet de baskı gruplarının, isteklerini kabul ettirmek konusunda ellerinde bulunan önemli bir baskı metodudur. Gruplar mali kaynakları ölçüsünde haber, propaganda araçlarına sahiptirler. Baskı grupları birçok yetkili yöneticilerle ilişki kurma imkanını paranın cazibesini sayesinde elde ederler.<sup>9</sup>

d)Sabotaj(Hükümet Faaliyetlerini Baltalama)

Baskı grupları, hükümet faaliyetlerini sabote etme yolu ile baskı yaparken bazen bunu vergileri ödemekten kaçınma şeklinde uygulamaya sokar. Elbette, bir topluluğun hep birlikte vergilerini ödemekten kaçınması hükümeti zor durumda bırakır. Ayrıca, o grup kendilerine yakın başka gruplara devlet kasalarında bulunan emanet v.s. paralarını çekmelerini telkin

---

<sup>7</sup>KUZU, Burhan, Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü, İÜHFİM 1985, CİLT LI, Sayı:1-4, Sayfa 89-90.

<sup>8</sup>CÜZELİŞ, İsmail, İdare Baskı Grupları, İstanbul 1974, Sayfa 28.

<sup>9</sup>KUZU, Burhan, a.g.e., Sayfa 91.



ederek kamu idarelerini mali bakımdan işlemez hale getirirler.<sup>10</sup>

#### e)Doğrudan hareket

Baskı grupları bazen hükümet çalışmalarını baltalama yoluyla isteklerini kabul ettirmek için doğrudan doğruya harekete geçerler. Bunu genellikle grev ve diğer kuvvet gösterileri kampanyaları açarak gerçekleştirirler. Bu yolun tercihi siyasi sistemin duyarsız tutumu karşısında ortaya çıkabileceği gibi, baskı grubunun zayıf, teşkilatsız bir yapıya sahip olması ve bu yüzden olağan yolları kullanmaması sonucunda da ortaya çıkabilir. Gösteri ve mitinglerle erişilmek istenen amaç, kamuoyunun ilgisini çekmek olduğu gibi buna ek olarak bu faaliyetlerle üyelerinin dayanışmasını arttırmak, onlara bir hareketlilik kazandırmak, tatminsizlikleri için bir boşalma imkanı sağlamak olabilir.<sup>11</sup>

#### 2)Dolaylı etkileme

Baskı grupları, siyasal karar organları üzerinde giriştikleri doğrudan etkileme çabaları yanında, dolaylı etkileme çabalarına da başvururlar. Bu yolda gösterilen çabalar özellikle kamuoyunu hedef alır. Kamuoyu özellikle demokratik rejimlerde yöneticilerin daima gözönünde tutmak zorunda oldukları önemli bir etkidir. Bu bakımdan kamuoyunu belirli bir yönde oluşturmak, gerçekleştirilmesi istenilen amaçların haklılığı konusunda onun üzerinde olumlu bir etki yaratmak,

<sup>10</sup>KUZU, Burhan, a.g.e., Sayfa: 92.

<sup>11</sup>TURAN, İter, Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul 1977, Salfa 144-145.

dolaylı yoldan siyasal iktidar üzerinde etki yapmak demektir.<sup>12</sup>

Kamuoyu tabii bir biçimde geliştiği kadar sun'i bir biçimde de elde edilebilir. Bu bakımdan baskı grupları kendi görüşlerini çoğu kez kamuoyuna mal edilen bir dava, kendi çıkarlarını ise genel menfaat olarak yansıtmaya gayret ederler. Bu yüzden baskı gruplarının etkisiyle çıkarılan kararların genel menfaat yanında daha çok baskı gruplarının menfaatlerini koruyacağı unutulmamalıdır.<sup>13</sup>

### Baskı Gruplarının İşlevleri

**Dileklerin İfadelendirilmesi:** Baskı grupları çeşitli sosyal ve profesyonel kategorilerin dileklerini siyasal sisteme ulaştırmaktadırlar. Böylece birinci işlev dileklerin ifadelendirilmesi olmaktadır. Bu aşamada baskı gruplarının işlevi iki düzeyde ele alınabilir. Baskı grupları dilek (yahut taleplerin) alıcısı durumundadır. Bu işlevin siyasal sistem açısından zorunluluğu, kaçınılmazlığı ortadadır. Dileklerin ifadelendirilmesi, kamuoyu önüne serilmesi bir açıdan çeşitli sosyal grup, profesyonel kategoriler için ferahlatıcı bir işlevi yerine getirmektedir. Bu durumu ile baskı grupları her şeyden önce kuramsal düzeyde birer kürsü olarak düşünülmelidir. Bu kürsüye dilekler ve istekler gelme ve bu dilek ve isteklerin düzenli bir biçimde belirlenmesi siyasal sistem kurallarına uygun olarak ifadelendirilmesi gerçekleştirilmektedir.<sup>14</sup>

<sup>12</sup>KAPANI, Münci, a.g.e., Sayfa 207.

<sup>13</sup>ABADAN, Nermin, Halk Etkarı Meffhumu ve Tesir Sahaları, Ankara 1956, Sayfa 154.

<sup>14</sup>ÇAM, Esat, Siyaset Bilimine Giriş, Bayfa 420, Der Yayınları, İstanbul 1990

### **Baskı Grupları ve Siyasal Sistem İlişkileri:**

Baskı grupları dilekleri bir düzen halinde sisteme götürerek sistem açısından işlevsel bir görev kazanır. Siyasal sistem dinamik bir çevre içinde yer aldığından bu çevreden düzenli ve sürekli olarak haberlerin gelmesi, siyasal sistemin çevre değişikliğine uyabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Çevre-siyasal sistem arasındaki mesafelerin açılması sağlıklı bir durum olarak yorumlanmalıdır. Toplum yapısı içinde büyük kısımlar karşılıklı bin alışveriş içinde bulunmaktadır. Bütünün parçalarının herhangi birinin, diğer kısımlarda meydana gelecek değişikliklerden haberdar olmamaları, bu değişikliklere uymamaları, sistem açısından sorunlar doğurabilir.

Baskı grupları birer haberleşme kanalıdır. Süreklilikleri itibariyle kanallarının akıcılık bakımından teknik düzeyde başarılı olması olağandır. Mesajların açık seçikliği yönünden de baskı grubu yöneticilerinin profesyonelleşmesi, yetkinlik kazanmaları sonucu büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Dileklerin sistem bakımından anlaşılabilir bir durumda ifadelendirilmesini baskı grupları yerine getirmektedirler. Kısaca, toplum yapısının önemli bir kısmını meydana getiren siyasal sistemin çevre değişikliklerinden haberdar olup, değişikliğe ayak uydurulmasında haberleşme yönünden baskı grupları önemli işlevleri yerine getirmektedirler.

Yeni taleplerin geliştirilmesi açısından sistem, dilekler kendisine ulaştınca bir takım kararlar almakta, bu kararları sosyal kategorilere genel baskı grupları kendi ideolojileri çerçevesinde açıklamaktadırlar. Gizli işlevler düzeyinde baskı grupları bu faaliyette iki önemli işlevi yerine getirmektedir. Birincisi, yoğun dileklerin sisteme ulaştırılmasında zamana göre

sıralandırılması işlevi, ikincisi ise, siyasal sistemin verdiği kararların dileklere tam olarak cevap vermemesi durumunda da taraftarları belirli bir hoşnutsuzluk içinde olmalarına karşın denetim altında bulundurmaya devam etme işlevi. Bu şekilde sisteme uyuşumu sağlayan baskı grupları sosyal yapıda dengeyi, gelişme ve yenileşmeyi sağlayıcı bir nitelik taşırlar.

Fakat, baskı grupları her zaman, her yerde, her düzeyde bir uyuşum aracı olmazlar. Bazı durumlarda belirli bir düzeyde uyuşumu sağlayan baskı grupları, sistemin karmaşıklığı nedeniyle, sistemin başka bir düzeyinde faaliyetleri sonucu uyşumsuzluk yaratabilmektedirler.

Baskı gruplarının uyşumsuzluk sonuçları yaratmaları geçici, konjonktürel olabileceği gibi, gerek sistem gerek baskı grubu düzeyinde az çok süreli olabilir. Genel olarak uyşumsuzluk durumlarını sistemin yapısı, siyasal kültür, baskının niteliği ve tipleri ile baskı yöntemleri açısından incelemek mümkündür.

Sistemin yapısı düzeyinde sorunlar baskı grubu faaliyetlerinin yoğunluğundan çok kanalların yetersizliğinden doğmaktadır. Bazı siyasal sistemlerde kanallar yeteri kadar olmazlarsa, dileklerin düzenli olarak sisteme ulaşması işlevini doğal olarak baskı grupları yerine getiremezler. Dilekler düzensiz, kuralsız, başboş bir biçimde yoğunlaşıp, sisteme normal yolların dışında gelmek durumunu yaratabilirler. Kanalların yokluğu yanında örgüt ve tutum yönünden sisteme göre geri kalmışlığı da aynı sonuçları doğurabilir.

Kanalların azlığı kadar çokluğu da, sistemin yapısı ve dengesi ile ilgili sorunlar yaratır. Taleplerin çok sayıda kanaldan yoğun olarak sisteme aynı anda ulaşması, sistemin

verebileceği kararların sınırlı olması dolayısıyla gerilim yaratıcı bir ortamı doğurur.

Siyasal kültür düzeyinde sorun, baskı gruplarının uyuşumsuzluğu yaratması, genel değerleri düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle geçiş halindeki toplumlarda baskı grupları sorumsuzca diye nitelenebilecek bir siyasal tutum sonucu istemi bunalım noktasına getirebilmekte, denge kırılmalarına, gerilemelere olanak sağlayan bir işlev görmektedirler. Oysa, yerleşmiş dengeli demokrasilerde baskı grubu yöneticileri ne yapılması, ne ölçüde baskıya, nasıl başvurulması konusunda tutumlarını adeta kendiliğindenmiş izlenimini verebilecek bir biçimde çizebilmektedirler. Sistemin talep yığınları altında bunalıma sürüklenmesini önleyebilmektedirler.

Baskının tipleri ve niteliği yönünden siyasal partilerde olduğu gibi, bazı baskı grupları tipleri de toplumda uyuşumsuzluk yaratabilmektedirler. Dinamik bir dengeye sahip olan siyasal sistemde durağan, geriye dönük, tutucu kurumlar toplumun bu değişen dinamik yapısına uymak istemedikleri zamanlarda birer uyuşumsuzluk aracı olabilmektedirler. Bir başka uyuşumsuzluk durumunu da toplumun genel normlarının dışında katılığı ilke edinmiş ideolojik baskı gruplarında görmek olanaklıdır.<sup>15</sup>

### Baskı Grubu Siyasal İktidar İlişkisi

İktidar çevresi ya da "hükümet evreni" denilen ortam, bir otoriterler ve hiyerarşik servisler sistemi biçiminde değil,

<sup>15</sup>ÇAM, Esat, a.g.e., Sayfa 421, Der Yayınları, İstanbul 1990

karşılıklı alışverişi sürdüren iktidar merkezleri sistemi gibi çalışır, işler. Böylesine bir ortamda gruplarla yönetim cihazı arasındaki ilişkiler, bazen ağır, bazen hızlı belli normlara uygun biçimde yürür. Ama bu normların her zaman yazılı olarak düzenlendiği söylenemez. Çoğu kez, normlar kaynaklarını siyaset oyununun kurallarında bulurlar. Bu nedenle de yazılı değildirler.

Bazı gruplarının siyasal iktidarı etkilemede kullandığı yöntemlerden olan dolaylı ve doğrudan etkileme yollarının tümünü bu süreç içinde kullanırlar.

Baskı gruplarının iktidarla ilişkisi, salt yasa hazırlamaya yönelik değildir. Amaçlarına uygun düşen bir politikanın güdülmesi için yönetime etki yaparlar. Kurumun yeniden örgütlenmesi sözkonusu olduğunda görüşlerini kabul ettirmeye gayret ederler, kendilerine bağlı, yardımcı olacak idari personelin seçilmesi ve atanmasında rolleri olsun isterler. Böylesine yakın bağların kurulması bazı sakıncalar doğurur. İdarecilerin grup yöneticileri ile çeşitli alanlarda işbirliğine girmesi, sonuçta bu kişileri, grupların çıkarlarını tümüyle benimseyen, bir başka deyişle, onların amaçlarını değişik idari kademelerde savunan, sözcülüğünü yapan organlar haline getirir. Bakanlıklar arası komisyonlarda Çalışma Bakanının işçileri, Ticaret Bakanının tüccarları savunması uzlaşmayı güçleştiren bir faktör olarak görülür. Farklı sosyal gruplara uygun yönde idari organlar da sanki kendi aralarında bölünmüşlerdir. Baskı gruplarının idari organlara bilgi vermesi, aydınlatması, elde ettikleri bilgileri, gelişmeleri, değişiklikleri yaptıkları araştırmaların sonuçlarını, işin yürütülmesinde zorlukla karşılaşan idari yetkililerle paylaşması iktidarın işini kolaylaştırır. Çünkü, iktidarın geniş bir araştırma yapacak, bilgi

toplayacak ne zaman, ne de olanağı vardır. Bu yönden grupların idareyle ilişkisi tıpkı yasa koyucuyla olan ilişkisine benzer.<sup>16</sup>

Gruplar, yasaının hazırlık evresinden başlayarak hemen her aşamada iktidar çevresiyle yakın ilişki içindedirler. Siyasal karar sürecine etkileri, kararın hukuksal işleme dönüşmesine kadar devam etmekte, yasa biçimini aldıktan sonra da karşı oldukları düzenlemenin uygulanmasını önlemeyi, ya da yürürlükten kaldırmayı amaçlayan bir uğraşa girişmektedirler. Her iki aşamada da gruplara etkinlik sağlayan bir yol da onların mali güçleridir. Mali gücü fazla olan baskı grubunun başarıya ulaşması, gücü olmayan gruplara oranla daha kolaydır.<sup>17</sup>

Baskı grupları, demokrasinin işleyişi için siyasal partiler kadar gerekli örgütlerdir. Ancak, güç dengesinin kendi lehlerine bir eğilim kazanması baskı gruplarının bazen meclisi ikinci plana itmelerine neden olur. Bu da çözüm gerektiren bir konudur. Fakat, bulunan çözüm yolları her zaman geçerli değildir. Fransa örneği de bunu açıkça göstermektedir. Fransa'da üçüncü bir meclis niteliğinde iktisadi ve sosyal bir konsey kurulmuş, burada baskı gruplarına söz hakkı verilmiş, hukuk statüleri tanınmıştır. Buna benzer bir biçimde çeşitli kamu kuruluşların özellikle iktisadi planların hazırlanışında baskı gruplarının komisyonlarda söz hakkı olması ilkesi kabul edilmiştir. Fakat gerek bu komisyonların, gerek iktisadi ve toplumsal konseyin gerçek bir yasama örgütü olmamaları, kararların giderek hükümetçe, yasa tasarılarının meclislere çoğu

<sup>16</sup>AKAD, Mehmet, a.g.e., Sayfa 92-93.

<sup>17</sup>AKAD, Mehmet, a.g.e., Sayfa 96.

kez hükümetlerce sevki, baskı gruplarını yukarıda sözü edilen doğrudan yöntemleri tercih etmeleri durumunu yaratmış ve baskı grupları hukuki statülerinin tanındığı meclis ve komisyonlara az itibar eder olmuşlardır.<sup>18</sup>

Baskı grupları bazen yasama organı vasıtasıyla yürütmeyi etkiler. Gerçekten siyasi partiler kendilerini destekleyen grupların isteklerini yasama mercilerine getirerek parlamentoya karşı sorumlu olan kabineyi etkileyebilmektedirler. Örneğin, bir bakanlığın bir konu ile ilgili projesini menfaatlerine aykırı bulan baskı grupları, yasama meclisleri aracılığıyla o bakanlığa etki etmek için baskı yapmaya çalışır. Kendi partisinin veya seçmenlerinin böyle bir isteği ile karşı karşıya kalan bakan, çoğu kez bu proje üzerinde değişiklik yapmaya adeta zorlanır. Özellikle açık ve belirli programı bulunmayan hükümetlerde bu gibi etki araçları daha rahat işler.<sup>19</sup>

## KAYNAKÇA

- ABADAN, Nermin, Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Mart 1959.
- ABADAN, Nermin, Halk Efkarı Meffumu ve Tesir Sahaları, Ankara 1956.

---

<sup>18</sup>ÇAM, Esat, a.g.c., Sayfa 415-416.

<sup>19</sup>KUZU, Burhan, a.g.c., Sayfa 99.



- AKAD, Mehmet, Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976 (Doktora Tezi).
- ÇAM, Esat, Siyaset Bilimine Giriş, Der Yayınları, 1990.
- GÜZELİŞ, İsmail, İdare Baskı Grupları, İstanbul 1974.
- KAPANI, Münci, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara, Aralık 1992, 6.Bası.
- KUZU, Burhan, Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü, İÜHFİM 1985 Cilt LI, Sayı: 1-4.
- MEYNAUD, Jean, Politikada Baskı Grupları, Varlık Yayınları, Mart 1975.
- TUFAN, İlter, Siyasi Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul 1977.

